

A KAPOSVÁRI RIPPL-RÓNAI MÚZEUM GYUFATARTÓI

„... a pusztákon nyomtak egymás markába megtett férfiak is fél tenyér nagyságú, ravasz szerkezetű dobozkát azzal: ezt nyissa ki kend. A fölszólított átvette a faragással agyondíszített kazettácskát, rázott egyet rajta a füle mellett, majd elismervén, hogy az belül nem üres, mert zörög, szeme elé emelte, s beható vizsgálattal igyekezett fölfedezni, hogy a skatulyácskára faragott kacskaringós vonalaknak vagy stilizált makkoknak melyikét kell megnyomnia, hogy a bonyolult zárószervezet első nyitját meglelje. A ravasz szerkezetben gyufa volt, öt-hat szál. Mikor érte el a múlt század derekán föltalált fapálcikás lánglobbantó a magyar vidéket? Népművészetünkben külön fejezet ezeknek az ötletes gyufarejtő, gyufaörző alkalmazosságoknak, főleg pásztorok művelte ipara. A tűz még szent volt: kicsiholása kultikus művelet.”

Ezekkel a sorokkal jellemzi Ilyés Gyula a pásztorélet és művészet méreteiben ugyan apró, de jelentős tartozékát, a gyufatartót.¹ Tudomást szerezhethünk a készítőről, a tárgy használójáról, szerkezetéről és díszítéséről.

A pásztorművészet szót Herman Ottó használta először és fordította a figyelmet a magyar pásztorok bámulatos kézügyességére és a díszítésben megnyilvánuló eredeti ízlésre.²

A pásztorok életrendjét foglalkozásuk határozta meg. Életüket a falvaktól távol eső tanyákon, erdőben és mezőkön töltötték. Élettapasztalataik csak foglalkozásuk, (az őrzés, az állatok gondozása, gyógyítása) a természet megismerése terén gyarapodtak, s ezeket művészetükkel, a pásztori múlt emlékeivel a hagyomány hordozta tovább. Pásztorművészet az ország egész területén kialakult. Mégis, ahogy a magyar kiemelkedik az európaiból, ugyanúgy emelkedik ki a dunántúli a hazaiából. Különösen Somogy, Baranya, Veszprém, és Zala megye tűnik ki gazdag formakincsével, a díszített tárgyak sokféleségével.

A pásztorok elsősorban olyan tárgyat, eszközöket faragtak és díszítettek, amelyekre a mindennapi életben szükségük volt. Ilyenek: a bot, az ostornyel, a

juhász kampó, a merítőedény, „ivócsanak”, a víz- és bortartó kobak, a bicska, a sótartó, a borotvatartó, a tükrös, a duda, a gyufatartó, továbbá a házi használatra, ajándéknak szánt képeret, doboz, szék, mán-gorló stb. Minden pásztornál találunk művészi igény-nyel megoldott munkát, a legszebb faragásokat azonban a juhászok készítették. Nemcsak a régebbi, megszokott tárgyakat készítették és díszítették, hanem azokat újabakkal is gyarapították, s a tárgyak díszítésében is hozzáadták saját elképzeléseiket a hagyományból átvett mintákhoz és technikához.

A pásztorművészet fejlődése a hagyomány és az egyéni újítások dialektikus összefüggéseinek eredménye. „Ez a változás szinte periódikusan következett be a XVIII. század második felétől kezdődően a vésett technikától a spanyolozáson keresztül a domborfaragásos technika kialakulásáig és a XX. század elejétől a pásztorművészet hanyatlásával végződött.”⁴

A legrégebb darabok díszítésmódja a vésés, a díszítmények körvonalainak bemetszése a sík felületbe. Mintakincse általában geometrikus; gyakran bukkan fel később is más technikával díszített tárgyak szélein, peremén egyszerű sormintaként. A gyufatartók között ritka a vésett mintájú.⁵ Annál több a spanyolozott, karcolt vagy domború faragásos darab. A legrégebb spanyolozott tárgyak a múlt század elejéről származnak s a többszínű spanyolviasz megismerése és alkalmazása hozta létre, alakította ki a színes ábrázolást. A piros és fekete, ritkábban zöld, sárga, stb. spanyolviaszt a bevésott vájatokba olvasztották. A század közepe táján a spanyolozásnak már egy másik módjával is találkozunk, amely az intarziára emlékeztet. Ez a technika annyiban különbözik az előbbtől, hogy itt a díszítmények közeit faragták és azokat töltötte ki a spanyolviasz.

Főleg a múlt század második felétől ismertek azok a tárgyak, amelyeket karcollással díszítettek.⁶ A karcolt díszítést a fából és szaruból készült tárgyakon, valamint a kobakokon is megtaláljuk. A bekarcolt díszítményt zsírral kevert festékkel kenték be, hogy ki-

1. ILLYÉS GY., Körkép 73. Budapest 1973, 213–224.

2. HERMAN O., Etn 3 (1892) 310–321.

3. „Az őrzésre hajtott állatok között a birkának az életmódja olyan, hogy a pásztorok a legtöbb szabad ideje maradt mellette.” MALONYAY D., A balatonvidéki magyar pásztorok művészete. A magyar népművészete III. Budapest 1911, 58 (a továbbiakban: MALONYAY 1911).

4. KNEZY J., Somogyi pásztorművészet. Kaposvár 1967, 10.

5. A RRM gyufatartói között csupán egy (Marcali – 6753) a spanyolozott.

6. Itt figyelembe kellene venni az ismeretlen készítőktől származó löportartókat is. Lásd BÁTKY ZS., NÉ 18 (1926) 1–11. és JANKÓ J., AK 17 (1890) 81–117.

váljon a világos háttérből. A múlt század végén, a századforduló táján válik uralkodóvá a domború faragás.

A pásztor maga készítette tárgyai általában kis méretűek: amit magának készít, rendszerint magával is hordozza: zsebében, szüre bekötött vagy befenekelt ujjában, tarisznyájában, kezében vagy vállára vetve.

Apró, zsebbeli tárgyait leggyakrabban kecskerágitó-, éger- és jávorfából készítette, de készül juharcából, körtefából, szilvafából, sőt csontból és szaruból is. Ilyen „zsebbeli”⁷ tárgy a gyufatartó.

1833–35 között terjedt el a foszforos gyufa, melyet Irinyi János talált fel. Az első gyufa igen gyúlékony volt. „Az idősebb pásztorok emlékezete szerint a foszforos gyufa tulajdonsága készítette őket arra, hogy eszközkészletüket a gyufatartóval egészítsék ki. A foszforos gyufa ugyanis könnyen meggyulladt, ha pl. a pásztor ráfeküdt a papírvékony csomagocskában tartott gyufaszálakra és azoknak foszforos végei egymáshoz dörzsölődtek.”⁸

A kaposvári Rippl-Rónai Múzeum gazdag és változatos pásztorművészeti gyűjteményében kiemelkedő helyet foglalnak el a gyufatartók.⁹

A GYUFATARTÓK SZERKEZETE ÉS TECHNIKÁJA

A gyufatartók kinyitására legtöbbször a „pattantó” szolgál. (Nevét a kinyitáskor-becsukáskor hallható élénk pattanó hangról kapta.) Egy- és kétpattantós gyufatartókkal találkozhatunk. Több esetben azonban a mester nem elégszik meg ezzel az egyszerűbb, kevésbé furfangos szerkezettel, hanem nehezen nyitható, bonyolult eszközt készít a borotvatartók mintájára.¹⁰ Az sem ritka, hogy kis díszlakattal látja el gyufatartóját. Bár a dunántúli pásztorművészet díszítőtechnikáinak kialakulási sorrendjéről folytatott vita máig sem zárult le, (annak ellenére, hogy e kérdés többször előtérbe került¹¹) mégis a térbeli elterjedés vizsgálata mellett bizonyos kronológiai sorrend megállapításához ez a módszer vezet el bennünket. Az évszámok tárgyak száma tizenhat, amelyeken a dátum sok esetben névvel vagy egy-egy név kezdőbetűjével párosul.

	Leltári szám	Sorszám	Évszám
Mosdós (166)	10793	97,98	1895
Mosdós (166)	10788	93,94	1896
Mosdós (166)	10783	87,88	1899
Darány (249)	4348	61,62	1902
Ecseny (110)	2087	45,46	1907
Mosdós (166)	10792	95,96	KI 1908
Kisgyalán (150)	10861	101,102	1908
Kuntelep (220)	3091	55,56	HF 1908
Somogyvár (88)	1419	28,29	1909
?	7127	8,9	BL 1911
Kuntelep (220)	3089	53,54	1911
Mosdós (166)	10860	99,100	1912
Mosdós (166)	10784	89,90	1915
?	7130	83,84	BH 15
Somogyhárság (Bm)	50.03.6	Kapoli Antal	1930

Nem egyértelmű, hogy a kompozícióba szervesen illeszkedő betűk a készítő vagy a gyufatartó tulajdonosát jelölik-e. Tudnunk kell azonban azt is, hogy többnyire a kettő ugyanaz.

Gyakori, hogy a gyufatartóknak nemcsak a legnagyobb felületű lapjait díszítették, hanem oldalát, sőt a feldélrészt, a pattantót is. Az évszám és a névjel legtöbbször az oldalrészre került, s itt ismétlődik a díszítő motívum is függőleges kompozíció formájában, esetenként geometrikus szegélydísz is kerülhet ide.

A faragott gyufaskatulya készítése ismertette meg a pászort a dörzspapírral („smirgli”), amelyet a gyűjtő meggyújtására ragasztott az egyik oldalra. Sokszor csupán a recésre faragott oldallapot használták e célra. Előfordult, hogy lyuggalt fémlapot erősítettek a tartó egyik oldalára.

Akár a gyűjtemény egészét, akár csak a keltezett tárgyakat vesszük figyelembe, azt a korábbi megállapítást igazolhatjuk, mely szerint a legelterjedtebb technika a domborúfaragás.

Az évszámmal ellátott gyufatartók (egyetlen vésett technikájú kivételével 1911-ből) domború faragással készültek 1895–1930 közötti évszámokkal.

A múzeum pásztorművészeti gyűjteményét a gyufatartók az 1923-tól 1967-ig terjedő években gyarapították. 1923-ban mindössze egy darab került be Bonnyárról, 1924-től 1938-ig évente hat-kilenc darabban gyarapodott a gyűjtemény. 1950, 1967: szintén egy-egy darab a gyarapodás. (Somogyhárság és Kaposvár származási hellyel; mindkettő id. Kapoli).

A GYUFATARTÓK DÍSZÍTMÉNYEI

A pásztorművészet stílusjegyeit a díszített tárgyak formái, a díszítő technikák és a díszítmények együttesen adják. Ez indokolja, hogy figyelmet fordítsunk a díszítményekre, a tárgyak kompozíciós megoldására, a motívumkincsre. Ezekben a kis méretű tárgyakon a pásztor környezetéből elsősorban a növények szerepelnek díszítésül. Figurális (ember- és állat) ábrázolás ritkább, s arra, hogy epikus mondanivalót hordozzanak, történetet olvashassunk le róluk, elvéve akad példa. (Lásd a 6738 ltsz. tárgyat.) A díszített fe-

7. Ez a találó kifejezés a tárgy méreteit is jelzi. „A pásztor, ennek a helyes kis holminak rendszerint téglalaalakú, akkora falapot szab ki, hogy kényelmesen beleférjen a mellényzsebbe vagy a tarisznya kis zsebébe.” MALONYAY 1911, 128.

8. MANGA J., Magyar pásztorfaragások. Budapest 1972, 46.

9. A gyűjteményben ötvennégy darab gyufatartó van. (Itt soroljuk fel az elveszett tárgyakat, mert a meglévő kartonok szövege szintén ismeretforrás.)

? – 100; Potony – 102; Kéthely – 468; Somogyvár – 1422; Somogyvár – 1423; Öreglak – 2331; Nagykörpád – 2418; Kuntelep – 3088; Potony – 4351; Kardosfa (Somogypuszta) – 5117; Mosdós – 10 790; Lászlópuszta (Felsőseged) – 11 326; Buzsák – 11 142; Buzsák – 11 146; Pödörpuszta (Mernye) – 2075; Kuntelep – 3086; Kopárpuszta – 6736; Marcali – 6751; Somogytarnóca – 10 785.

10. FÜZES 1961, 139–158.

11. Lásd MANDOKI 1963, 274, 10. j.

XIV. A Rippl-Rónai Múzeum faragott gyufatartói. – Geschnitzte Zündholzbehälter im Rippl-Rónai Museum.
1:2

XV. A Rippl-Rónai Múzeum faragott gyufatartói. — Geschnitzte Zündholzbehälter im Rippl-Rónai Museum.
1:2

lületen néhány elem (virág: rózsza, tulipán; szív, csillag, makk, címer) kimeríthetetlenül gazdag variálásával találkozhatunk. Jellemző a különböző elemek egymásba kapcsolódása, a sík felület teljes kitöltése, a tömörség.

Szimmetrikus és aszimmetrikus kompozíciók különböztethetők meg. A szimmetrikus kompozíciók esetében legtöbbször szívből vagy cserépből kinövő virág szára osztja ketté a síkot. Soha nem beszélhetünk mértani pontossággal szerkesztett szimmetriáról. Az alkotó szabadon szárnyaló fantáziája e fajta megkötésre képtelen is lenne. Aszimmetrikus kompozíciót leginkább az egyik sarokból „kinövő” és így szerzőgazó díszítmény ad.

Az emberi alak mint önarckép vagy a mesterség szimbóluma jelenik meg a környezetben. Ha állatfigurát látunk, elsősorban szarvas és madár szerepel, szintén növényi ornamentikával kísérve. A kompozíció keretétől leggyakrabban geometrikus díszek szolgálnak. A felirat, az évszám mindig szerves része a díszítménynek.

A gyufatartók és a szögletes formájú tükrösök kompozíciójában, motívumkincsében igen sok a rokonság, az azonosság. A kiindulópontot a tükrösök jelentették, mivel a gyufatartók elterjedése későbbi időpontra tehető. Az sem volt ritka, hogy a pásztor a tükröst és a gyufatartót egy darabba készítette. A kölcsönhatások vagy konzekvens eltérések biztos megállapítására azonban csak akkor lesz mód, ha több más tárgycsoportról is részletes vizsgálattal rendelkezünk.

Nem közömbös az anyag (szaru, fa) színe sem. Spanyolozáshoz, karcoláshoz világos színű fát választottak, mint a fehér színű juharfa, a sárgás színű kecskerágító, esetleg a kissé sötétebb berekfát (= égerfa). Domború faragás sötét, piros vagy barna,

tehát a „maga színében” szép fán mutatott a legjobban. Ezért leginkább a szilva, vadkörte, dió és vadrózsza fát használták a domború faragások készítésekor. A karcolás grafikus megoldást ad, a választóvízzel, a spanyolozással festői hatás érhető el, a domborúfaragáson fény-árnyék hatások mozgatják meg a síkot.

A magyar néprajzi szakirodalom pásztorművészetrel foglalkozó műveinek áttekintése sok tanulságot szolgáltat.¹²

A „Balaton melléke” gazdag képanyaga sok érdekes adatra hívta fel a figyelmet, s megállapíthattuk, hogy párhuzamok, analógiák felismerésére ad lehetőséget. A könyv zsúfolt rajzanyagát a rossz hivatkozási rendszer ellenére is össze lehet hasonlítani a tárgyi anyaggal. Az eredmény: újabb adatok birtokába jutottunk – azonos kézre valló tárgyak sorát ismerhettük fel. (Ezt az egyes gyufatartók képaláírásainál feltüntettük).

A Néprajzi Múzeum gyufatartóinak jelentős része (a kétszáznál is több darabból nyolcvannégy) Somogy megyéből származik és jelentősen bővítheti majd ismereteinket.

Ezek részletes áttekintése, elemzése későbbi (de tervezett) feladatunk. A további ismeretgyarapodást az a tény sejteti, hogy mindössze hat olyan falut találunk, ahonnan a Rippl-Rónai Múzeumnak is van gyufatartója, a Néprajzi Múzeum anyagának többsége huszonegy újabb lelőhelyről való: tehát az elterjedési térképek tanulságait jócskán kiegészíthetjük majd.

Az is bizonyos, hogy a két múzeum anyagának összehasonlító elemzésével nemcsak tovább finomíthatjuk, konkretizálhatjuk az eddigi megállapításokat, hanem újabb és újabb adatokkal egészíthetjük ki azokat.¹³

Sáfrány Zsuzsa

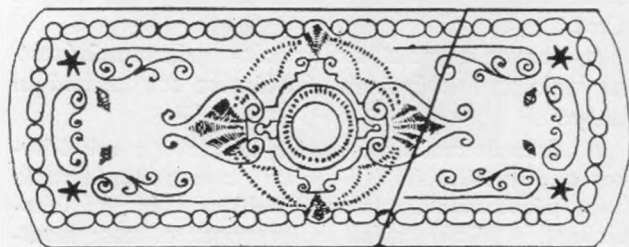
12. MADARASSY L., Különlényomat a Kincses Kalendárium 36 (1932). – Uő., Művészkedő magyar pásztorok. Budapest 1934. – MANGA J., Magyar Népművészet 16 (1954) – Uő., Kandidátusi értekezés tézisei (1960). – ORTUTAY GY., A magyar népművészet I–II. Budapest

1941. – PALOTAY G., A magyar népkutatás kézikönyve Budapest 1941, 226–334.

13. A rajzokat a szerző, a fotókat Nádor Katalin (JPM Pécs) készítette. A tárgyleírásokban dr. Knézy Judit nyújtott segítséget.

VÉSETT DISZŰ TÁRGYAK

724 (Orda)csehi (16) fa; sz: 57 mm, h: 71 mm, v: 17–29 mm. (Elfordítható fedéllel. (Lásd. borotvatartók!) XIV. t. 1–2)
 1561 Kishárság (Somogyhárság, Bm.) fa; sz: 30 mm, h: 82 mm, v: 18 mm préselt geometrikus és ornamentális díszítés; a borotvatartók mintájára készült, elfordítható szerkezet.

26. Az RRM 1561. sz. gyufatartójának előlapja. –
 Vorderseite des Zündholzbehälters Nr. 1561 im R.–R.–M.
 1:1

1755 Bálványos (34) fa; sz: 56 mm, h: 61 mm, v: 18 mm, kétpattanós.

2071 Korábban közölte KNÉZY 1967; 28, 12. ábra.

3124 Lábod (214) szaru; kétpattanós sz: 48 mm, h: 67 mm, v: 17 mm, „K K Lábod” felirattal.

7127 ? fa; egypattanós sz: 49 mm, h: 73 mm, v: 19 mm, oldalán „1911 BL” felirat.

SPANYOLOZOTT TÁRGYAK

6753 Marcali (62) fa; egypattanós sz: 14 mm, h: 50 mm, v: 65 mm. A spanyolviasz halványzöld és különböző árnyalatú vörösek. Cserép János juhász készítette.

DISZÍTETLEN:

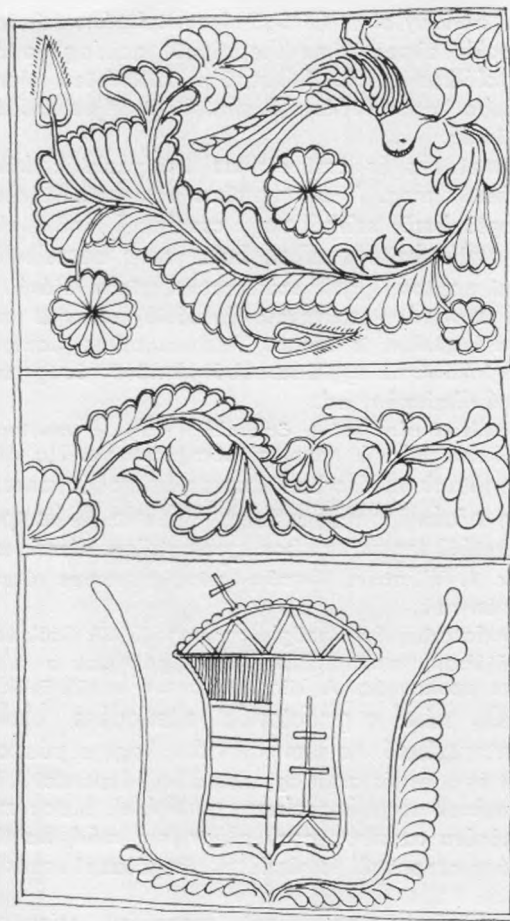
3100 Lábod (214) fa; egypattanós sz: 50 mm, h: 70 mm, v: 19 mm.

KARCOLT DISZŰ TÁRGYAK

2317 Nagyszakácsi (103) szaru; egypattanós sz: 53 mm, h: 69 mm, v: 18 mm. (27. kép.)

6738 Kopárpusztá (Libickozma (86)) szaru; kétpattanós sz: 53 mm, h: 73 mm, v: 19 mm. Kálmán István juhász készítette. (28. kép.)

67.1.1. Kaposvár (162) sz: 48 mm, h: 62 mm, v: 15 mm, szaru; egypattanós (választóvízzel színozott) id. Kupoli Antal készítette.

27. Az RRM 2317. sz. gyufatartójának díszítése. –
 Verzierung des Zündholzbehälters Nr. 2317 im R.–R.–M.
 1:1

28. Az RRM 6738. sz. gyufatartójának előlapja. –
 Vorderseite des Zündholzbehälters Nr. 6738. im R.–R.–M.
 2:1

DOMBORÚ FARAGÁSSAL DISZÍTETT TÁRGYAK

- 486 Nemespátró (Zala m.) fa; egypattantós sz: 50 mm, h: 67 mm, v: 15 mm.
 675 ? fa; díszlakatos, egypattantós sz: 56 mm, h: 70 mm, v: 18 mm. Azonos (?) kézből származó párját lásd MALONYAY 1911: (153 al. 6.)
 1417 Somogyvár (88) fa; egypattantós sz: 52 mm, h: 69 mm, v: 15 mm (XV. t. 7. kép.)
 1418 Somogyvár (88) fa; egypattantós sz: 44 mm, h: 63 mm, v: 17 mm.
 1419 Somogyvár (88) fa; egypattantós sz: 59 mm, h: 71 mm, v: 19 mm. Azonos kézből származó párját lásd MALONYAY 1911: 168.
 1420 Somogyvár (88) fa; egypattantós sz: 47 mm, h: 65 mm, v: 16 mm. Azonos (?) kézből származó párját lásd MALONYAY 1911: 126 (2 és 134/2.)
 1421 Somogyvár (88) fa; egypattantós sz: 54 mm, h: 71 mm, v: 16 mm.
 1437 Somogyvár (88) fa; egypattantós sz: 57 mm, h: 70 mm, v: 15 mm.
 1543 Somogyviszló (B. m.) fa; a borotvatartók mintájára készült elfordítható fedéllel. (XIV. t. 4–5.)
 2050 Várda (132) fa; kétpattantós sz: 49 mm, h: 64 mm, v: 18 mm.
 2072 Pödörpuszta (Mernye) (118) fa; kétpattantós sz: 52 mm, h: 68 mm, v: 18 mm. Oldalán „Vas István” felirat.
 2081 Igal (111) fa; a borotvatartók mintájára készült zár szerkezettel, sz: 39 mm, h: 69 mm, v: 20 mm, (XIV. t. 8.)
 2087 Ecseny (110) fa; egypattantós sz: 50 mm, h: 67 mm, v: 19 mm. „Verstróf Konrád tanító úr 1907” felirattal.
 2298 Varászló (122) fa; kétpattantós sz: 51 mm, h: 67 mm, v: 16 mm.
 2303 Varászló (122) fa; egypattantós sz: 51 mm, h: 65 mm, v: 17 mm.
 2884 Somogyfajsz (105) fa; egypattantós sz: 55 mm, h: 65 mm, v: 18 mm.
 3089 Kuntelep (220) fa; egypattantós sz: 55 mm, h: 67 mm, v: 15 mm. Oldalán „Jaterek Aladár” felirat.
 3091 Kuntelep (220) fa; kétpattantós sz: 53 mm, h: 69 mm, v: 14 mm. „1908 HF” felirattal.
 3125 Lábod (214) fa; egypattantós sz: 47 mm, h: 67 mm, v: 13 mm (XV. t. 1–2.)

- 3233 Lábod (214) fa; egypattantós sz: 50 mm, h: 70 mm, v: 15 mm.
 4348 Darány (249) fa; egypattantós sz: 49 mm, h: 64 mm, v: 16 mm.
 4350 Bonnya (94) fa; kétpattantós sz: 45 mm, h: 62 mm, v: 15 mm.
 4928 Kopaszhegypuszta (Kadarkút) (216) fa; kétpattantós, sz: 54 mm, h: 67 mm, v: 15 mm. Ifj. Kapoli Antal készítette.
 4929 Kopaszhegypuszta (Kadarkút) (216) fa; egypattantós, sz: 55 mm, h: 67 mm, v: 15 mm. Ifj. Kapoli Antal készítette.
 4930 Kopaszhegypuszta (Kadarkút) (216) fa; egypattantós, sz: 58 mm, h: 67 mm, v: 15 mm. Ifj. Kapoli Antal készítette. (XV. t. 8–9.)
 5075 Kopaszhegypuszta (Kadarkút) (216) fa; kétpattantós, sz: 54 mm, h: 65 mm, v: 15 mm. Ifj. Kapoli Antal juhász készítette. Azonos kézből származó lehet MALONYAY 1911: (134/3).
 6730 Somogyvár (88) fa; egypattantós, sz: 51 mm, h: 69 mm, v: 16 mm.
 6734 Kopárpuszta (Libickozma) fa; egypattantós, sz: 54 mm, h: 66 mm, v: 16 mm. Kálmán István juhász készítette. Azonos (?) kézből származik MALONYAY 1911:152/5. (XIV. t. 10.)
 6735 Kopárpuszta (Libickozma) fa; elfordítható fedéllel (tetején díszlakat), sz: 55 mm, h: 68 mm, v: 15 mm. Kálmán István juhász készítette.
 6955 Kopárpuszta (Libickozma) fa; elfordítható fedéllel (tetején díszlakat és kulcs) sz: 69 mm, h: 75 mm, v: 19 mm. Kálmán István juhász készítette.
 7128 Nemespátró (Zala m.) fa; egypattantós sz: 55 mm, h: 68 mm, v: 19 mm.
 7130 ? sz: 46 mm, h: 60 mm, v: 17 mm. Oldalán „BH 15” felirat.
 10 284 Kisberki (169) fa; egypattantós, sz: 55 mm, h: 83 mm, v: 19 mm. (XV. t. 5–6.)
 10 783 Mosdós (166) fa; egypattantós, sz: mm, v: mm. Azonos készítőre valló párját lásd MALONYAY 1911: (167) és (168) („1908”) „1900”, „1908” évszámmal. (29. kép.)
 10 784 Mosdós (166) fa; egypattantós, sz: 47 mm, h: 69 mm, v: 17 mm. „1915” évszámmal.

29. Az RRM 10783. gyufatartójának díszítése. – Verzierung des Zündholzbehälters Nr. 10783 im Rippl-Rónai-Museum. 1:1

- 10 786 Mosdós (166) fa; egypattantós, sz: 52 mm, h: 75 mm, v: 143/0.
 10 788 Mosdós (166) fa; egypattantós, sz: 44 mm, h: 64 mm, v: 16 mm. Azonos kézből származik MALONYAY 10 792 Mosdós (166) fa; egypattantós, sz: 57 mm, h: 71 mm, v: 18 mm. Oldalán „1908 KS” felirat. (XV. t. 10.)
 10 793 Mosdós (166) fa; törött, oldalai és pattantói

- hiányoznak, sz: 45 mm, h: 64 mm. Azonos (?) kézből származó párját lásd MALONYAY 1911: 160/7 és 158.
 10 860 Mosdós (166) fa; egypattantós, sz: 55 mm, h: 75 mm, v: 21 mm.
 10 861 Kisgyalán (150) fa; egypattantós, sz: 56 mm, h: 72 mm, v: 16 mm. Kapoli Antal 1930. (XV. t. 3–4.)
 50.03.6. Somogyhárság (Baranya m.) (Két lapját lásd KNEZY 1966: 142–18. ábra.)

A NÉPRAJZI MŰZEUM SOMOGY MEGYEI GYUFATARTÓI

Lelőhely	Leltári szám	Lelőhely	Leltári szám
Csokonya (235, 4196)	NM 4 196	Varjaskér (Somogyszentpál/43)	„ 131 683
„	„ 4 197	Kisdobsza (B. m.)	„ 131 696
„	„ 4 198	Csököly (180)	„ 133 148
„	„ 4 206	„	„ 133 149
Lengyeltóti (45)	„ 13 512	Karád (68)	„ 133 901
„	„ 13 513	Somogyhárság (S. m.)	„ 134 048
„	„ 13 514	Lengyeltóti (45)	„ 134 430
„	„ 13 515	Mernye (118)	„ 134 341
„	„ 13 516	Buzsák (44)	„ 134 343
„	„ 13 517	Mernye (118)	„ 134 345
„	„ 13 518	Mernye (118)	„ 134 346
„	„ 13 519	Lengyeltóti (45)	„ 134 347
? (S. m.)	„ 15 419	Nagydobsza (B. m.)	„ 134 348
Mernye (118)	„ 16 534	Somogyvámos (Vinczemajor/90)	„ 134 357
(Felső)mocsolád (109)	„ 16 536	Orda(csehi) (16)	„ 134 358
? (S. m.)	„ 16 537	Kisdobsza (B. m.)	„ 134 360
Iharosberény (141)	„ 16 538	Iharosberény (Tuskóp./141)	„ 134 363
? (S. m.)	„ 16 546	Kálmánca (Buvári puszta/237)	„ 138 934
? (S. m.)	„ 10 541	„	„ 138 935
Mernye (118)	„ 16 542	„	„ 138 936
Iharosberény (141)	„	„	„ 138 937
Vadépuszta (Mernye) (118)	„ 16 546	Buzsák (44)	„ 138 962
Iharosberény (141)	„ 16 547	„	„ 138 976
? (S. m.)	„ 16 613	Ötvöskényi (177)	„ 139 233
Vadépuszta (Mernye) (118)	„ 16 543	„	„ 139 234
Somogyvámos (Ihászi p./90)	„ 134 349	Buzsák (44)	„ 139 243
Mernye (118)	„ 134 353	(Felső) segesd (143)	„ 138 247
Karád (68)	„ 134 354	Lajosháza (Kálmánca) (237)	„ 139 255
Iharosberény (141)	„ 134 356	„	„ 139 256
Boglár (5)	„ 30 920	Gölle (151)	„ 139 260
Kaposvár (162)	„ 32 184	Négy földespuszta (Gadány/99)	„ 142 149
? (S. m.)	„ 33 464	„	„ 142 150
Vörs (23)	„ 33 464	? (S. m.)	„ 51.31.248
Lengyeltóti (45)	„ 34 356	Buzsák (44)	„ 51.31.251
Mamocspuszta (Lengyeltóti/45)	„ 44 287	Vése (124)	„ 51.31.252
Kisbajom (179)	„ 59 238	? (S. m.)	„ 51.31.255
? (S. m.)	„ 03 583	? (S. m.)	„ 51.31.260
Mernye (118)	„ 72 767	Jákó (157)	„ 51.90.3
(Felső)segesd (143)	„ 77 852	Somogyvár (88)	„ 60.94.7
? (S. m.)	„ 122 045	Felsőzsitfa	„ 61.140.36
? „	„ 122 049	(Szöcsénypuszta/102)	
? „	„ 122 062	Nemesvid (102)	„ 61.140.37
Mernye (118)	„ 130 852		

ZÜNDHOLZBEHALTER IM RIPPL-RÓNAI-MUSEUM IN KAPOSVÁR

Auf dem Territorium ganz Ungarns kann man der Hirtenkunst begegnen, doch die Komitate Somogy, Baranya, Veszprém und Zala zeichnen sich durch einen besonderen Formenreichtum und eine besondere Vielfalt der so verzierten Gegenstände aus. Die Hirten haben die im Alltagsleben notwendigsten Gegenstände ausgeschnitten und auch verziert (u. a. Stöcke, Peitschenstiele, Schäferhaben, Schöpfgefäße, Tringefäße, Kürbisflaschen für Wasser und Wein, Taschenmesser, Salzbüchsen, Rasiermesserbüchsen, Spiegelbüchsen, Sackpfeifen,- Zündholzbehälter sowie Bilderrahmen, Schachteln, Stühle, Mangeln, usw.) für den Haushalt oder zum Geschenk.

Die Hirtenkunst begann sich in der zweiten Hälfte des 18. Jhs zu entwickeln und nach einer gewissen Blütezeit müssen wir ab Anfang des 20. Jhs schon von ihrem Niedergang sprechen.

Die bekanntesten Schnitztechniken sind: Gravieren, Ausfüllung der Rinnen mit Siegelack, Radieren und Hochschnitzen.

Die Anfertigung von Zündholzbehältern war infolge der Eigenschaften der Phosphorzündhölzer erforderlich.

Die Zündholzbehälter nehmen in der reichen Hirtenkunstsammlung des Rippl-Rónai-Museums von Kaposvár einen hervorragenden Platz ein. Dieser Aufsatz stellt die Fortsetzung bzw. Ergänzung zu einer früheren Bekanntmachung dieser Gegenstandsgruppe dar. Bilder und Karten erklären die einzelnen Erscheinungen und ihre Zusammenhänge, was durch den Inhalt und auch durch den Umfang des Materials erforderlich ist. Ein Grossteil der Zündholzbehälter, die im Museum für Volkskunde in Budapest aufbewahrt sind (84 von mehr als 200 Stück), stammt aus dem Komitat Somogy. Ein Überblick und eine ausführliche Analyse dieser Stücke wird zur Erweiterung unserer diesbezüglichen Kenntnisse wesentlich beitragen.

Zsuzsanna Sáfrány